

2. Андрухович С. Літо Мілени / С. Андрухович. – К. : Смолоскип, 2002. – 104 с.
3. Андрухович Ю. 12 обручів / Ю. Андрухович. – К. : Критика, 2005. – 276 с.
4. Андрухович Ю. Лексикон інтимних міст / Ю. Андрухович. – Чернівці : Meridian Czernowitz, 2011. – 478 с.
5. Дереш Л. Намір / Л. Дереш. – К. : ПП Дуліби, 2006. – 296 с.
6. Дереш Л. Поклоніння ящірці: як нищити ангелів / Л. Дереш. – К. : Кальварія, 2004. – 172 с.
7. Жадан С. Месопотамія / С Жадан. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. - 364 с.
8. Ірванець О. Рівне/Ровно (стіна) / О. Ірванець. – Львів: Кальварія, 2002. – 189 с.

Анна Григор'єва

*Донецький національний університет
ім. Василя Стуса (Вінниця)*

ЕКСПЛІЦИТНЕ ПРОТИСТАВЛЕННЯ КОНТРАРНИХ ОЗНАК У РІЗНИХ ПРОМІЖКАХ ЧАСУ

Дослідження присвячено виявленню засобів вираження протиставлення контрарних ознак референта на матеріалі сучасної англійської, німецької, французької, російської та української мов у різному часі. Розглядаються чотири основних групи: актантні, атрибутивні, предикатні та сирконстантні протиставлення. Наводяться приклади до кожної з них.

Ключові слова: протиставлення, експліцитність, контрарність, різночасність, референт.

The research deals with the means of expression of adversative constructions explicating contrary referent's features belonging to different time spheres based on the modern English, German, French, Russian and Ukrainian languages. Four main groups are considered: actant, attributive, predicative and circumstant adversative structures. Every group includes examples.

Key words: adversative construction, explicit, contrary, different time spheres, referent.

Проблема протиставлення цікавить вчених багато років. Уся пізнавальна діяльність людини пов'язується з протиставленням предметів, їх якостей, відношень та зв'язків між предметами та якостями. Відношення протиставлення, згідно з законами логіки, представляється в двох різновидах: контрадикторне та контрарне протиставлення. Контрарні поняття – це «несумісні поняття, між якими можливим є третє, проміжне, і котрі не тільки заперечують одне одного, але несуть в собі щось позитивне замість запереченого у неузгодженому понятті» [2, с. 487]. В результаті аналізу досліджуваного матеріалу виділено такі групи цього виду протиставлення:

1. Актантні протиставлення репрезентують протиставлення референтів-учасників ситуації, що є особами або предметами на позначення

явищ природи або соціального статусу референта. Наприклад: укр.: *Відразу ж, наступного дня після дощу, з'явилася сонце на радість численним дружним опенькам* [3, с. 45]. Відбувається протиставлення референтів *дощу* та *сонце*. На різночасність існування даних референтів вказує поєднання прислівника з іменником *наступного дня*. Рос.: *Это раньше он был огрызок, щенок и Смерти не пара, а теперь он, если не сплеховать, может, первым московским богачом станет* 'Це раніше він був огрызок, щеня і Смерті не пара, а тепер він, якщо не сплеховать, може, першим московським багатієм стане' [1, с. 26]. Протиставлення базується на ствердженні реальної ознаки у минулому *огрызок* та констатації цієї ж ознаки як ірреальної в майбутньому часі *богач*. Ирреальна ознака виражається модальним дієсловом *могти*, тобто він ще

не є першим московським багатієм, але за певних умов, може стати. Вказівкою на протиставлення в різних часових планах є: дієслово *був* у поєднанні з іменником та прислівником часу *тепер*.

2. Атрибутивні протиставлення актуалізують протиставлення декількох ознак, які створюють повну характеристику референта та актуалізують протиставлення ознак зовнішнього вигляду особи. Наприклад: нім.: *Eine Flut tizianroten Haares fiel auf ihre nassen Schultern. Früher war sie aschblond gewesen* 'Потік мідного кольору волосся впав на її вологі мокрі плечі. Раніше вона була попелястого кольору' [5, 67]. У даному синтаксичному цілому, яке складається з двох пропозицій, протиставляється колір волосся референта *tizianroten* 'мідного' – *aschblond* 'попелястого'. Різночасність властивих ознак референта підкреслюється за рахунок вживання прислівника часу *früher* 'раніше'. Укр.: *Тоді у неї не було такого рідкого волосся, як зараз. Воно було, як у Даші, світло-русяве, тишне, красивими хвилями доходило до плечей* [3, с. 15]. Ознака *рідке* протиставляється ознаці *тишне*, та хоча дані лексеми не є антонімами, під ознакою *тишний* мається на увазі, що волосся *густе*, адже *рідке* волосся не може бути *тишнім*. Таким чином, відбувається протиставлення ознак *рідке* – *густе*. На різночасність віднесеності ознак вказують прислівники часу *тоді* та *зараз*.

3. Предикатні протиставлення базуються на протиставленні дій референта, які відбувалися у різних проміжках часу та репрезентують

протилежні реальні дії референта емоційного характеру у різних проміжках часу. Наприклад: англ.: *The bear's goofy face, and the black leather pads in its paws, made me laugh. Then cry. Then laugh again* 'Дурнувате обличчя ведмедя та чорні шкіряні подушечки на його лапах змушували мене сміятися. Потім плакати' [6, с. 55]. У даному прикладі протиставлені дві протилежні ознаки, які виражають різні дії референта (*laugh* 'сміятися' та *cry* 'плакати') у різних часових проміжках.

4. Сирконстантні протиставлення способу дії актуалізують протиставлення способів виконання дій, у різних часових проміжках. Наприклад: франц.: *Au début, je parlais lentement et puis de plus en plus vite* 'Спочатку я говорив повільно, потім все швидше' [4, с. 34]. Протиставлення ознак реалізується за рахунок ствердження ознаки *lentement* 'повільно' в один час та ствердження протилежної ознаки *plus en plus vite* 'швидше' в інший час. Мовними засобами вираження протиставлення є лексичні антоніми *lentement* 'повільно' – *plus en plus vite* 'швидше'. Таке протиставлення можливе лише за умов різночасності прояву ознак, на що вказують прийменник з іменником *au début* 'спочатку' та прислівник часу *puis* 'потім'.

Проведене дослідження дає підстави до висновку, що на семантико-синтаксичному рівні протиставлення реалізується у чотирьох моделях пропозиційних характеристик: актантні, атрибутивні, предикатні та сирконстантні протиставні конструкції способу дії.

Список літератури

1. Акунин Б. Любовник Смерти / Б. Акунин. – М.: Захаров, 2002. – 351 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь (ЛЭС) / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Електронний ресурс / М. Матіос. – Режим доступу: http://www.e-reading.club/bookreader.php/1001186/Matios_Mayzhe_nikoli_ne_navpaki.html
4. Levy M. Toutes ces choses qu'on ne s'est pas dites. Режим доступу: / <http://www.rulit.me/books/toutes-ces-choses-qu-on-ne-s-039-est-pas-dites-read-278019-1.html>.

5. Morland A.F. Dann stürzte die Welt für sie ein. Режим доступу: / A.F. Morland. Lesezugriff: <https://play.google.com/books/reader?id=nk7LCgAAOBAJ&printsec=frontcover&output=reader&hl=ru&pg=GBS.PT2>
6. Wardell H. "Life, Love and a Polar Bear Tattoo" / H. Wardell. – Smashwords Edition, 2009. – 297 p. – Режим доступу: <http://www.idoc.co/text/4449/life-love-and-a-polar-bear-tattoo>

Ольга Гриценко

Запорізький державний медичний університет (Запоріжжя)

ПОШАННА МНОЖИНА В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

Стаття присвячена дослідженню граматичних засобів мовного етикету в народнопоетичному дискурсі. Проаналізовані думки науковців стосовно поняття «пошанної множини». Виділено та проілюстровано основні типи та особливості вживання граматичних етикетних одиниць, зафіксованих у мові пісенного фольклору.

Ключові слова: мовний етикет, пошанна множина, граматичний етикетний засіб, звертання, комунікативна ситуація.

The article investigates grammatical means of linguistic etiquette of folk discourse. Researchers analyzed opinions regarding the concept of "respectfulset". Highlight and illustrate the main types and features the use of grammatical etiquette units recorded in the language folk song.

Keywords: linguistic etiquette, respectfulset, grammatical etiquette means, communicative situation.

Комунікативна діяльність є важливим складником життя людини в сучасному світі. Рівень мовної підготовки представників певного народу свідчить передусім про культурну вартість етносу. Комунікативний етикет є національно специфічним явищем. У наш час, в період утвердження української нації, актуальним є відновлення та популяризація традиційних правил мовного етикету. Показовими для українського мовлення є етикетні форми множини – основні граматичні засоби лінгвоетикету. Дослідженню граматичних засобів етикету присвячені роботи таких українських науковців: О. Потєбні, Н. Бабич, О. Миронюк, С. Богдан, Я. Радевича-Винницького, Н. Журавльової, Ф. Бацевича, Е. Ветрової та ін. Проте на сьогодні немає робіт, у яких аналізувалися б особливості вживання пошанної множини в мові пісенного фольклору. А оскільки народна творчість становить вагомий культурний спадок народу, має виховне, суспільне значення, а також виконує пізнавальну функцію, пов'язану з

вивченням способів спілкування, то актуальним є аналіз граматичних засобів мовного етикету, зафіксованих в мові українського пісенного фольклору. Мета статті – опис граматичних одиниць мовного етикету, вживаних в мові народнопоетичних текстів.

До граматичних засобів вираження ввічливості в українській мові належать займенник першої особи множини *ми*, займенник другої особи множини *ви* як опозиція до займенника однини *ти*, займенник третьої особи множини *вони* [6, с. 5 – 6], а також форми множини дієслів, прикметників та присвійних займенників як опозиція до аналогічних форм однини. У лінгвістичній літературі науковці вживають терміни «пошанна множина» (О. Миронюк, Я. Радевич-Винницький та ін.), «займенникові вказівники адресата» (Н. Формановська), «займенники ввічливості» (О. Миронюк) або «множина гідності», «звичасва форма множини» (Я. Радевич-Винницький). Під цим поняттям дослідники мають на увазі використання форм множини під час